

เวียงวิภาฯ

๑ อติภพ กัทรเดชไพศาล

พกาวลี เรื่องของละครเวที ในพระนครช่วงหลังสงครามโลก

ในบทละครเรื่อง พกาวลี (เขียนโดยแสงทอง หรือ หลวงบุญยमानพ) มีบทสนทนาในฉากที่ตัวละครเอก (เจ้าชายสดานนท์ กับนางฟ้าพกาวลี) เกี่ยวกันส่วนหนึ่งว่า

สดานนท์ : คนที่มีความรักอย่างบริสุทธิ์แล้ว ย่อมใช้วิธีใดๆ ได้ทั้งสิ้น สมดังเทวภาษิตที่ว่า ในการชิงคู่และสู้ศึก อะไรๆ ก็เป็นธรรมทั้งนั้น

พกาวลี : ฉันอยู่บนสวรรค์มานาน ไม่เคยได้ยินภาษิตชนิดเผด็จการอย่างนี้เลย

สดานนท์ : นางอยู่ใต้ลัทธิเผด็จการของสวรรค์อยู่แล้ว แม้ได้ยินภาษิตนี้เข้าก็คงไม่แปลก

พกาวลี : เหตุไฉนจึงว่าฉันอยู่ใต้ลัทธิเผด็จการ

สดานนท์ : แน่-แน่ว่า นางจะนำข้าให้ออกนอกเรื่องอีกแล้ว เราพูดกันถึงเรื่องรัก

พกาวลี : เรื่องนั้นพักไว้ก่อน ฉันอยากทราบว่าเหตุไรจึงว่าบนฟ้ามีลัทธิเผด็จการ

สดานนท์ : แต่เมื่อได้อธิบายให้ทราบแล้ว ต้องสัญญาว่าจะเราจะมาพูดเรื่องรักกันใหม่

พกาวลี : ค่ะ สัญญาให้

สดานนท์ : ที่ว่าบนฟ้ามีลัทธิเผด็จการก็เพราะว่าไม่มีใครอ้างสิทธิ์เสรีในการพูดเพื่อประโยชน์ของตนเลย ไม่ชอบใจอะไร ผู้เป็นใหญ่ก็สาปตะพิดไป ทำไมไม่ต้องการเทวาริปไตยกันบ้างหนอ ได้ยินแต่มีอินทวาริปไตย พรหมวาริปไตย อิศววาริปไตย นารายณวาริปไตย...

พกาวลี : ที่ท่านพูดมาทั้งหมดนี้ ฉันไม่เข้าใจเลย

ละครเรื่องนี้จัดแสดงโดยคณะศิษย์เก่าศิลปากร ในช่วงปลายปี 2488 ซึ่งเป็นช่วงเวลาหลังจากที่ญี่ปุ่นประกาศยอมแพ้สงครามแล้ว (เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2488) นับว่าอยู่ในช่วงสมัยที่จอมพล ป. พิบูลสงครามกำลังตกต่ำ และถึงกับตกเป็นอาชญากรสงคราม

ดังนั้น ข้อความล้อเลียนเรื่องลัทธิเผด็จการจึงไม่ได้หมายถึงอะไรอื่นเลย นอกจากลัทธิเผด็จการของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

(ที่จริงบทละครเช่นนี้ จะมีคนกล้าเขียนขึ้นมาได้ก็แต่ในสถานการณ์ที่จอมพล ป. หมดอำนาจแล้วเท่านั้น)

กล่าวกันว่าในช่วงสงครามและหลังสงครามใหม่ๆ ความบันเทิงในพระนครที่ได้รับความนิยมจากประชาชนมากที่สุดคือละครเพลง เนื่องด้วยฟิล์มภาพยนตร์อยู่ในภาวะขาดแคลน ช่วงนี้เองที่คณะศิษย์เก่าศิลปากรรวมตัวกันก่อตั้งคณะละคร เพื่อแสดงเรื่องพกาวลี

ในหนังสือ พกาวลี ตำนานละครเวทีของไทย เขียนโดยศิริมงคล นาฎยกุล (สำนักพิมพ์อินทนิล พ.ศ.2555) กล่าวไว้ว่าคณะศิษย์เก่าศิลปากรประกอบไปด้วยกลุ่มครูและศิษย์ที่มากความสามารถ โดยมีบุคคลสำคัญผู้ร่วมก่อตั้งคือ

หลวงประดิษฐไพเราะ / คุณหญิงจีน ศิลปบรรเลง / ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง / ลัดดา ศิลปบรรเลง (สารทายน) / สด กุระมะโรหิต / กุมุท จันทรเรือง

ละครเรื่องแรกของคณะศิษย์เก่าฯ คือเรื่อง พกาวลี ที่ผมนำบทบางส่วนมาลงไว้ข้างต้น จากข้อมูลของศิริมงคล นาฎยกุล พบว่าในการจัดการแสดงละครเรื่องนี้ มีผู้ประพันธ์ดนตรีคือหลวงประดิษฐไพเราะ และประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง (บุตรชายของท่าน)

ควบคุมการบรรเลงในส่วนดนตรีไทยโดยประสิทธิ์ ถาวร โองการ กลีบชิ้น และขวัญชัย ศิลปบรรเลง ออกแบบเครื่องแต่งกายโดยคุณหญิงจีน

ผมเข้าใจว่าในละครเรื่องเดียว เห็นจะมีวงดนตรีสองวง ทั้งไทยและตะวันตก เพราะมีการกล่าวถึงเพลงแบบตะวันตกที่ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลงเป็นผู้แต่งประกอบอยู่ด้วย

หลังการเปิดตัวคณะละครด้วยเรื่อง พกาวลี ปรากฏว่าผู้ชมจำนวนมากติดใจกับเรื่องนี้ และส่งผลให้ทางคณะตัดสินใจใช้ชื่อ พกาวลี เป็นชื่อคณะละครในการแสดงคราวต่อๆ มา

ผู้ที่มีความสำคัญยิ่งต่อการแสดงของคณะ คือลัดดา ศิลปบรรเลง (ภรรยาของประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง) เพราะรับหน้าที่เป็นผู้นำกับและบางครั้งยังแสดงเป็นนางเอก นอกจากนั้น ลัดดา ศิลปบรรเลง ยังคลุกคลีอยู่กับแวดวงวงการละคร ตั้งแต่สมัยเรียนอยู่ที่โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ และเคยได้ร่วมงานแสดงละครกับหลวงวิจิตรวาทการหลายเรื่อง จึงนับว่ามีประสบการณ์เรื่องการละครมาก่อนหน้าแล้วเป็นอย่างดี

ส่วนประสิทธิ์ ศิลปบรรเลงนั้นศึกษาวิชาการประพันธ์ดนตรีโดยตรงมาจากมหาวิทยาลัยเกโต ประเทศญี่ปุ่น นับเป็นนักแต่งเพลงคนแรกๆ ในประเทศไทยที่มีความรู้ความสามารถในการแต่งเพลงแบบตะวันตกอย่างแท้จริง

เห็นได้จากการแต่งเพลงประกอบละครของท่าน ซึ่งในหนังสือ พกาวลี ตำนานละครเวทีของไทยได้ให้ข้อมูลการสัมภาษณ์พันตำรวจโททิวา โพบิวส อดีตนักดนตรีที่เคยร่วมบรรเลงกับคณะพกาวลีว่า

“สิ่งที่โดดเด่นที่สุดของวงดนตรีคณะพกาวลีที่มีการบรรเลงเพลงประกอบละครเวทีไม่เหมือนกันคณะอื่นๆ เลยก็คือ การบรรเลงดนตรีภายใต้การเรียบเรียงเสียงประสานแนวซิมโฟนี ที่ทำให้ทุกท่านองถูกบรรเลงออกมาได้อย่างไพเราะถูกหลักมาตรฐานดนตรีสากล”

คณะ พกาวลี ทำการแสดงละครเวทีอยู่ในช่วงปี 2488-2493 ก็เลิกไปในเวลา ที่ผมเข้าใจว่าไล่เลี่ยกับคณะละครอื่นๆ ด้วยเหตุที่ละครเวทีเริ่มเสื่อมความนิยมจากประชาชน

ประสิทธิ์ และ ลัดดา ศิลปบรรเลง